

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a dr. Kökényesi Antal ügyvéd által képviselt felperesnek a dr. Danka József ügyvéd által képviselt alperes ellen jogalap nélküli gazdagodás megfizetése iránt a Hajdú-Bihar Megyei Bíróságon 7.G.40.113/2006. számon folyamatban volt perében - melybe az alperes pernyertessége érdekében a dr. Rácz József ügyvéd által képviselt ... lakos beavatkozott - 2007. szeptember 26-án a Debreceni Ítéltábla által Gf.IV.30.177/2007/12. számon meghozott másodfokú határozat ellen az alperes részéről 20. sorszám alatt előterjesztett felülvizsgálati kérelem folytán meghozta a következő

i t é l e t e t :

A Legfelsőbb Bíróság a Debreceni Ítéltábla Gf.IV.30.177/2007/12. számú ítéletét hatályon kívül helyezi és az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja; mellőzi az alperes és a beavatkozó egyetemleges perköltség fizetésére kötelezését.

Kötelezi a felperest, hogy 15 napon belül fizessen meg az alperesnek 200.000 (Kettőszázezer) forint, a beavatkozónak 100.000 (Egyszázezer) forint együttes fellebbezési és felülvizsgálati eljárási költséget.

Ez ellen az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s :

A n-i 1550. hrsz. alatti ingatlan korábban a Magyar Állam tulajdonában állt, majd arra a N-i Földműves Szövetkezet, később a felperesi szövetkezet közellátásra való kötelezettségvállalása mellett ingyenes használati jogot szerzett. A vállalt kötelezettség teljesítése érdekében az ingatlanon a felperes TÜZÉP-telepet

létesített és annak működtetése érdekében 1993-ig építményeket emelt.

1993. augusztus 24-én a felperes az általa működtetett TŰZÉP-telepet a beavatkozónak adta bérbe. A beavatkozó 1996. május végéig 200.000 forint + ÁFA bérleti díjat fizetett a felperesnek.

1991-ben - jogszabály rendelkezése alapján - az ingatlan az alperes tulajdonába került. Az alperes 1996. április 30-án adásvételi szerződéssel a TŰZÉP-telepet eladta a beavatkozónak. A szerződés szerint az adásvétel tárgyát csak a telekingatlan képezte. A beavatkozó részletfizetéssel teljesítette a 3.083.600 forintos vételárat. A tulajdonjog bejegyzése 1996. augusztus 26-án megtörtént. A beavatkozó 1996. májusát követően a bérleti díj fizetését megszüntette.

A felperes 1997. január 16-án az épületek tulajdonjoga és az ingatlanra vonatkozó földhasználati joga megállapítása iránt pert indított az alperes és a beavatkozó ellen. A Városi Bíróság keresetét elutasította és a felperest viszontkereset alapján 2.400.000 forint - a beavatkozótól a földterület használatáért felvett és az önkormányzatot illető - bérleti díj és kamatai megfizetésére kötelezte. Az elsőfokú bíróság ítéletét 1999. május 20-án a Megyei Bíróság a Gf.40.029/1999/7. számú ítélettel helybenhagyta. A Legfelsőbb Bíróság Pfv.I.22.902/1999/5. számú ítéletével a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta. Ez utóbbi ítélet indokolása szerint a felperes a Magyar Állam tulajdonát képező ingatlanon az 1992. május 19. előtt befejezett ráépítés alapján jogszabály kizáró rendelkezése következtében tulajdonjogot nem szerezhettek, a ráépítéssel közös tulajdon sem keletkezett; az építkezéssel összefüggő gazdagodás megtérítése iránt a felperes keresetet nem terjesztett elő, ezért arról a bíróságoknak nem kellett dönten.

Ezt követően, 2003. április 4-én a felperes a beavatkozó ellen indított pert a beruházásai értékének megtérítése végett. A Városi Bíróság a keresetét elutasította. Az ítéletet a Megyei Bíróság 2003. december 4-én az 1.Gf.41.008/2003/5. számú ítéletével helybenhagyta. A jogerős ítélet indokolása szerint a felperesnek a beavatkozóval szemben keresetőségi joga nincsen, mert a felperes rovására jogalap nélkül a korábbi tulajdonos gazdagodott.

A 2004. február 17-én előterjesztett jelen perbeli keresetében a felperes 10.000.000 forint megfizetésére kérte az alperest kötelezni a ráépítés folytán előállt gazdagodására alapítottn.

Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet a követelés elévülésére hivatkozással elutasította. Az ítéletet a ...i Ítéltábla mint másodfokú bíróság hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára utasította. A határozat indokolása szerint: a felperes követelése 1996. április 30-án vált esedékessé, az elévülés is ekkor kezdődött. Azzal, hogy a felperes tulajdoni igényét érvényesítette, mint többen a kevesebb a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti igény is benne van, ezért a tulajdoni igény érvényesítése megszakította a felperest illető kötelmi igény elévülését is; az elévülés megszakadása a tulajdoni per befejeztével ért véget 1999. május hónapban. Ehhez képest az elévülés újra kezdődött, és az ötéves elévülési időn belül történt a jelen perbeli követelés érvényesítésére irányuló kereset előterjesztése. A másodfokú bíróság azt állapította meg, hogy „a Ptk. 361. § (1) bekezdés feltételei fennállni látszanak”, ezért szükséges az értéknövekedés meglétének, mértékének vizsgálata szakértői bizonyítás lefolytatásával.

Az elsőfokú bíróság a megismételt eljárásban meghozott ítéletével a keresetet elutasította. A felperest az alperes javára 600.000 forint, a beavatkozó javára 480.000 forint perköltség megfizetésére kötelezte.

Az elsőfokú bíróság az ítélet indokolásában megállapította, hogy a felperes a telken a használat feltételével szabott tüzelő- és építőanyagipari termékek értékesítése érdekében még az alperes tulajdonszerzését megelőzően építkezett, ennek során az acélvázazs szín építésére 2017/1980. szám alatt kapott építési engedélyt. A felperesi beruházások az 1996. április 30-ai állapot szerint az ingatlan 7.360.000 forintos értékén belül 4.276.400 forintot képviselnek. Ennek megállapítása mellett a kereset elutasítását azzal indokolta: a felperesi beruházás idején az ingatlan még állami tulajdonban volt, ezért a felperes ráépítéssel nem szerezhetett tulajdonjogot, hanem beruházásai értéknövekményére - kötelmi jogi - megtérítési igénye keletkezett. Ezt a megtérítési igényt a felperes a keresetében megjelölt jogalapon a Magyar Állammal szemben érvényesíthette volna. Az alperes törvény alapján - eredeti szerzőmóddal - szerzett tulajdont, megtérítési kötelezettségéről az egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzati tulajdonba adásáról szóló törvény (a továbbiakban: Ötv.) 36. § (2) bekezdése rendelkezik. Ennek alapján az alperesnek a felperessel szemben „a megszerzett tulajdonjog értékének erejéig” helytállási kötelezettsége keletkezett.

Az elsőfokú bíróság azonban - a másodfokú bíróság hatályon kívül helyező végzésében kifejtett álláspontjával szemben - úgy foglalt

állást, hogy a felperes követelése az alperes önkormányzat tulajdonszerzésének időpontjában: 1991. november 13-án vált esedékessé, és az 1996. november 13-án elévült. Kifejtette azt is, hogy a korábban érvényesített tulajdoni igényben a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítése iránti kötelmi igény - mint többen a kevesebb - nem volt benne; ezért a felperes által 1997. január 16-án indított tulajdonjog iránti per az elévülés megszakadását nem eredményezhette akkor sem, ha addig az még nem következett volna be.

A felperes fellebbezése alapján a másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét részben megváltoztatta. Kötelezte az alperest, hogy fizessen meg a felperesnek 15 nap alatt 4.276.400 forintot és annak 2004. február 17-től járó törvényes kamatait, valamint a beavatkozóval egyetemlegesen 800.000 forint első- és másodfokú részperköltséget. Az elsőfokú bíróság ítéletét ezt meghaladóan helybenhagyta.

A jogerős ítélet indokolása szerint a megismételt eljárásban új tények és bizonyítékok hiányában változatlan tényállás mellett az elsőfokú bíróságot kötötték a másodfokú bíróság hatályon kívül helyező végzésében tett megállapításai. A másodfokú bíróság a felperes követelésének jogszabályi alapját illetően nem foglalt állást határozottan, ezért az elsőfokú bíróság jogszabálysértés nélkül állapíthatta meg - a Ptk. 361. §-ától eltérően - a kereset jogcímeként az Ötv. 36. § (2) bekezdését, azonban jogszabályt sértve és tévesen ítélte meg a kötelmi igény esedékességét és elévülését.

A jogerős ítélet indokolása értelmében az Ötv. 36. § (2) bekezdésének rendelkezésén alapuló felelősség vonatkozhat már lejárt vagy jövőben lejáráó kötelezettségre. Az alperes az 1991. november 13-i tulajdonszerzését követően - hasonlóan az előző tulajdonoshoz - ellenszolgáltatás nélkül biztosította a felperesnek az általa létrehozott épületek használatát, nem akadályozta azok bérbeadását sem. A felperes jogsérelme az ingatlan 1996. április 30-ai eladását követően keletkezett, a fizetési kötelezettség esedékessége tehát azonos a hatályon kívül helyező végzésben írt időponttal. A jogcím változása ezért jogszerűen nem eredményezhette a kereset elévülés miatti elutasítását. A másodfokú bíróság ezért az elsőfokú eljárásban beszerzett szakvélemény alapulvételével a beruházások folytán előállt értéknövekedés - 4.276.400 forint - megtérítésére kötelezte az alperest és a keresetlevél benyújtásától kezdődő késedelmi kamat megfizetését is elrendelte.

A jogerős ítélet hatályon kívül helyezése és - tartalma szerint - az elsőfokú ítélet helybenhagyása iránt az alperes terjesztett elő

felülvizsgálati kérelmet. Arra hivatkozott, hogy a jogerős ítélet anyagi és eljárási jogszabályt sért.

A felülvizsgálati kérelem részletesen kifejtett indokai értelmében az elévülési kifogás elutasítása téves. A Ptk. 364. §-a alapján a jogalap nélküli gazdagodásra ugyanis a kártérítés szabályait kell megfelelően alkalmazni. A Ptk. 360. § (1) bekezdése szerint a kártérítés a károsodás bekövetkeztekor nyomban esedékes. A peradatok szerint a beruházások az alperes tulajdonszerzését megelőző időpontra tehetők. A követelés ezért már az önkormányzat tulajdonszerzésének időpontjában is elévült. Az Ötv. 36. § (2) bekezdése az önkormányzatnak a tulajdonszerzés időpontjában jogszabály, bírósági és más határozat vagy visszterhes szerződés alapján fennálló kötelezettségért való helytállását rendeli el. A konkrét esetben azonban a helytállási kötelezettségét semmi sem mondja ki.

Az alperes érvelése szerint jogszabálysértő az elévülés kezdő időpontjának megállapítása is. A Ptk. 326. § (1) bekezdése értelmében az elévülés akkor kezdődik, amikor a követelés esedékessé vált. A követelés bírósági úton való érvényesíthetősége a beruházások tényleges megtörténtehez kapcsolódik – és a követelés nem akkor vált érvényesíthetővé, amikor a beavatkozó a bérleti díjak fizetését beszüntette –, de legkésőbb az alperes mint önkormányzat tulajdonszerzésének időpontjában esedékessé vált, ami az Ötv. 36. § (2) bekezdéséből következik. Tévesnek és iratellenesnek tekintette az elévülés kezdő időpontjára vonatkozó ítéleti indokolást is, mivel a felperest nem a bérleti díj fizetésének megszüntetése miatt érte jogsérelem. A Gf.40.029/1999/7. számú ítélet szerint a felperes a bérleti díj fizetésének időszakában felvett összeggel az alperesnek tartozik, a bérleti díj felvételére a felperesnek nem volt joga, ezért e joga megsértéséről sem lehet szó. Fenntartotta: a tulajdoni igény nem foglalja magába a kötelmi igényt. Ennek megállapítása a Pp. 215. § (1) bekezdését sérti, de a tulajdoni per megindítása a jogalap nélküli gazdagodásra alapozott kötelmi igény elévülését sem szakítja meg. A Ptk. 327. § (1) bekezdése szerint a követelés bírósági úton való érvényesítése szakítja meg az elévülést, a tulajdoni per megindításának joghatása legfeljebb az elévülés nyugvása lehet: az ítélet jogerőssé válásáig a felperesnek menthető oka lehetett arra, hogy kötelmi igényét ne érvényesítse.

A beavatkozó előkészítő iratában a felülvizsgálati kérelemben irtakkal egyetértett.

A felperes felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztett elő.

A felülvizsgálati kérelem alapos.

Az alperes felülvizsgálati kérelmében az elévülési kifogása elutasításával kapcsolatban - elsődlegesen a visszatérítési kötelezettség esedékességét illetően - azzal érvelt, hogy a Ptk. 364. § szerint alkalmazandó Ptk. 360. § (1) bekezdés rendelkezései alapján az a gazdagodáskor nyomban, tehát annak megvalósulásakor vált esedékessé. Ezért a felperes követelése már a beruházás megvalósításának időpontjában esedékessé vált és az érvényesíthetősége még az alperes tulajdonszerzése előtt elévült.

Az alperes álláspontja téves. Bár a kártérítés és a jogalap nélküli gazdagodás egyaránt vagyoni hátrány kiküszöbölésére szolgál és a hasonlóságból következik a Ptk. 364. § (1) bekezdésében írt utaló szabály alkalmazása, a két jogintézmény alapjaiban tér el egymástól. A kártérítés ugyanis jogellenes magatartáson alapul, míg a gazdagodás visszatérítési kötelezettségét jogcím hiánya vagy fogyatékosága eredményezi. A kártérítés célja, hogy a károsultat - a károsodás bekövetkeztének időpontjára nézve - olyan helyzetbe hozza, mintha kár nem érte volna. Ezzel szemben a visszatérítési kötelezettség akkor keletkezik, amikor a gazdagodás a másik félnél jelentkezik, azaz a gazdagodás tárgya a másik fél hatalmába kerül. Mindez a perbeli esetben azt jelenti, hogy miután a felperes beruházásai az ingatlannak az eladásával, 1996. április végén kerültek ki a hatalmából, ezzel az időponttal vált esedékessé a felperes visszatérítési igénye. (A ...i Ítélet tábla hatályon kívül helyező végzésében is ezt az időpontot határozta meg az esedékesség és egyben az elévülés kezdő időpontjaként.)

A hatályon kívül helyező végzés meghozatalakor a másodfokú bíróság ismerte a pernek azokat az adatait, amelyekből a felperes követelése elévülésének megítéléséhez szükséges tényállást megállapíthatta és ebben a kérdésben kialakította a jogi álláspontját. Ugyanakkor nem álltak rendelkezésre azok a peradatok, amelyek alapján tényszerűen megállapíthatta volna: az alperesnél kimutatható a felperes megtérítési igényét megalapozó gazdagodás. Ebből következik, hogy - közbenső ítélet (Pp. 213. § (3) bekezdés) helyett - az elsőfokú bíróságot a másodfokú eljárás kereteit meghaladó bizonyítás felvétele végett (Pp. 252. § (2) bekezdés) új eljárásra utasította. A jogerős ítéletet hozó másodfokú bíróság nyilvánvalóan elírási hibát vétve jelölte meg a Legfelsőbb Bíróság irányadónak tekintett eseti döntését, tartalmilag azonban tévedés nélkül hivatkozott arra, hogy a másodfokú bíróság iránymutatásai az elsőfokú bíróságot ebben az esetben is kötik. A Legfelsőbb Bíróság következetesen érvényesített

álláspontja szerint - amint erre a másodfokú bíróság érdemben helyesen utalt - az elsőfokú bíróság új tények és bizonyítékok hiányában, azaz változatlan tényállás mellett kötve van a hatályon kívül helyező végzésben foglalt megállapításokhoz és állásfoglalásokhoz. Ez utóbbiak felülvizsgálatára az elsőfokú bíróságnak nincs hatásköre. Ennélfogva helyesen fejtette ki a másodfokú bíróság, hogy az elsőfokú bíróság lényeges eljárási szabálysértéssel döntött eltérő tartalommal a felperes kötelmi igénye esedékességének és elévülésének kérdésében.

Az alperes másodlagosan azzal is érvelt, hogy a felperes követelése nem vonható az Ötv. 36. § (2) bekezdés szerinti, a tulajdonszerzéskor fennálló követelés körébe.

A másodfokú bíróság helyesen fejtette ki azt is, hogy az elsőfokú bíróságot az adott esetben a jogcím nem, csupán az annak alapjául szolgáló tényállítások kötötték és az Ötv. 36. § (2) bekezdésének rendelkezése a felperesre alkalmazható volt. A Legfelsőbb Bíróság osztja a másodfokú bíróságnak azt az álláspontját, hogy az önkormányzatnak a hivatkozott jogszabályon alapuló felelőssége már lejárt vagy jövőben lejáró kötelezettsége egyaránt vonatkozhat, ezért az elsőfokú bíróság - az irányadó tényállás alapján - akkor járt volna el helyesen, ha az e jogcímen fennálló fizetési kötelezettség esedékességét a ...i Ítéltábla hatályon kívül helyező végzésében írt 1996. április 30-ai időponttal azonosan állapítja meg, a jogcím változása tehát a kereset elévülés okából történő elutasítására nem adott alapot.

Az alperes hivatkozott azonban arra is, hogy miután a felperes az általa indított tulajdoni perben kötelmi igényt nem érvényesített, a tulajdoni per megindítása nem eredményezhette a jelen perbeli követelés elévülésének a megszakadását, ezért a jogerős ítélet a Ptk. 327. § (1) bekezdését sérti és a felperes követelése a Ptk.326. § (2) bekezdés alkalmazásával is elévült.

Arra helyesen utalt az alperes - és ezt a vele szemben folyamatban volt tulajdoni perben a felülvizsgálati eljárásban a Legfelsőbb Bíróság által meghozott ítélet (Pfv.I.22.902/1999/5. szám) indokolása is tartalmazza -, hogy a felperes „[...] az építkezéssel kapcsolatos gazdagodás megtérítése iránt kereseti kérelmet nem terjesztett elő, [...] a bíróságnak e vonatkozásban döntenie nem kellett, illetőleg nem dönthetett (Pp. 215. §).”

A Ptk. 327. § (1) bekezdése szerint - egyebek mellett - a követelés bírósági úton való érvényesítése szakítja meg az elévülést.

A felperes a jelen per alperesével szemben ezt az igényét - a jogalap nélküli gazdagodás visszatérítését - korábban nem érvényesítette, a tulajdoni per megindítása az elévülést ezért nem szakította meg. A felperes megtérítési igényét a jelen per alperesével szemben azt követően terjesztette elő, hogy a Legfelsőbb Bíróság említett ítéletét 2002. január 29-én átvette.

A Ptk. 326. § (2) bekezdése értelmében: ha a követelést a jogosult menthető okból nem tudja érvényesíteni, az akadály megszűnésétől számított egy éven belül [...] a követelés akkor is érvényesíthető, ha az elévülési idő már eltelt, vagy abból egy évnél, illetve három hónapnál kevesebb van hátra.

A jogszabály nem sorolja fel a jogérvényesítésnek az eljárás nyugvását eredményező akadályait. A bírói gyakorlat az elévülés nyugvását előidéző okokat méltányosan ítéli meg. A perbeli esetben a felperes az alperessel szemben a beruházásaival összefüggő jogát érvényesítve - előbb ráépítés jogcímén - az ingatlan tulajdonjogára tartott igényt. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint ebből csupán az következik, hogy mivel e tárgyban az igényéről nem mondott le, a tulajdonjog megállapítására irányuló igénye elutasításáig menthető okból nem érvényesítette azt kötelmi jogcímen. Az igény érvényesítésének akadálya 2002. január 29-én, a felülvizsgálati eljárásban meghozott ítélet átvételével megszűnt. Keresetét azonban a Ptk. 326. § (2) bekezdése szerinti egyéves határidőn túl - 2004. február 17-én - terjesztett elő. Az alperes tehát megalapozottan hivatkozott arra: a perbeli követelés elévült, azt a Ptk. 325. § (1) bekezdés szerint bírósági úton érvényesíteni nem lehet. A jogerős ítélet ezért jogszabályt sért.

A Legfelsőbb Bíróság a másodfokú bíróság ítéletét a Pp. 275. § (4) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróság érdemben helyes ítéletét a fent kifejtett indokok alapján helybenhagyta.

Az alperes felülvizsgálati kérelme eredményre vezetett, a Legfelsőbb Bíróság ezért a Pp. 270. § (1) bekezdése szerint alkalmazott Pp. 78. § (1) bekezdése alapján kötelezte a felperest az alperes és a beavatkozó - együttes - fellebbezési és felülvizsgálati eljárási költsége megfizetésére, melynek összegét a 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3. § (5) bekezdésében foglaltak szerint állapította meg.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 274. § (1) bekezdése alapján tárgyaláson kívül bírálta el.
Az ítélet ellen a Pp. 271. § (1) bekezdés e) pontja alapján nincs helye felülvizsgálatnak.

Budapest, 2008. szeptember 19.

Dr. Orosz Árpád sk. a tanács elnöke, Dr. Szabó Julia sk. előadó
bíró, Dr. Csentericsné Dr. Ágh Bíró Ágnes sk. bíró

K.Gyné

A kiadmány hiteléül:

bírósági tisztviselő